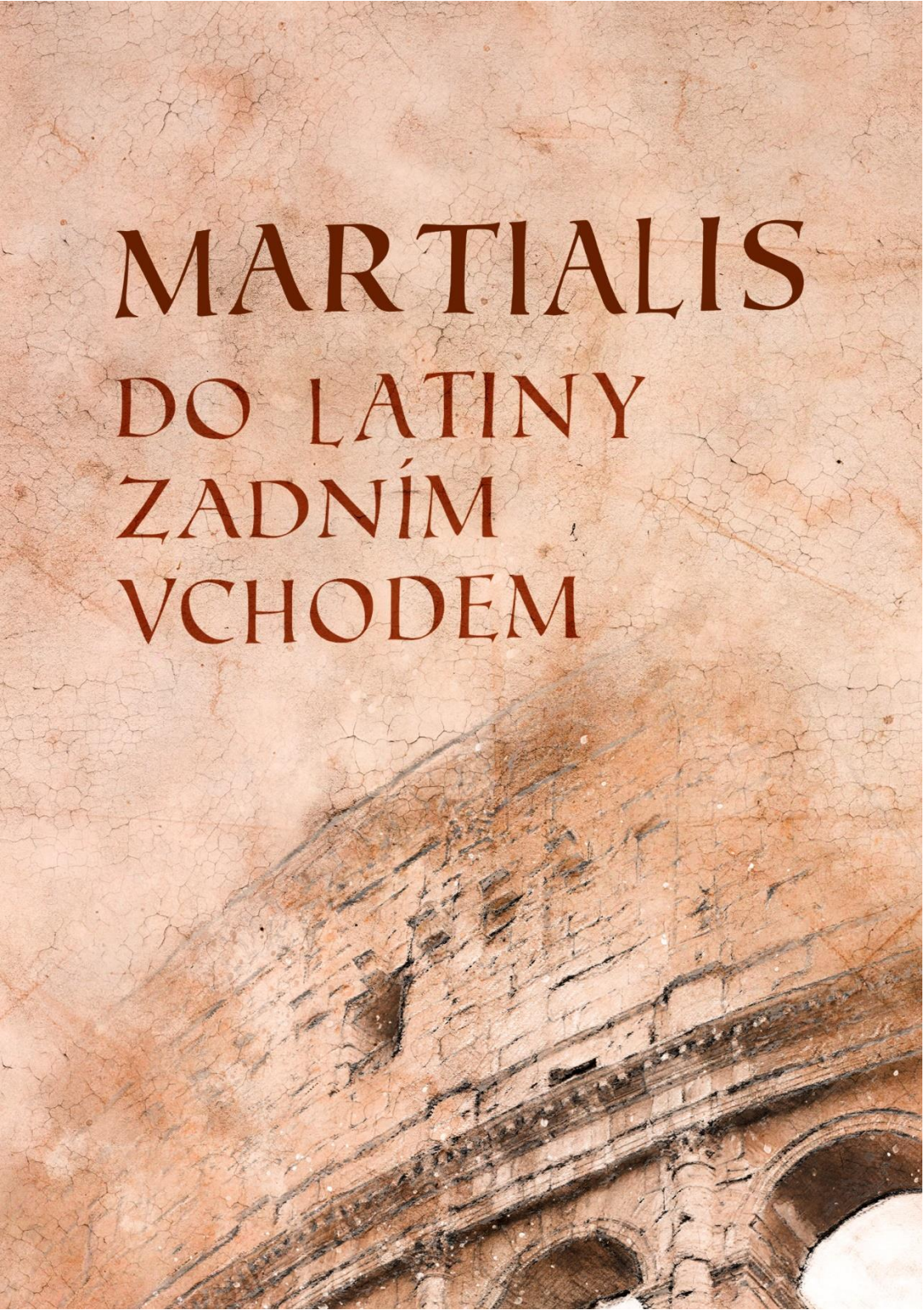

MARTIALIS

DO LATINY

ZADNÍM

VCHODEM

MARTIALIS

Do latiny
zadním vchodem

Marcus Valerius Martialis

Přeložil: Jindřich Zapletal

PŘEDMLUVA

Vážení čtenáři,

představuji vám soubor zhruba stovky děl antického epigramatisty Martiala s českými překlady. Marcus Valerius Martialis (asi 43–102 n.l.) strávil celou svou tvůrčí dráhu v Římě mj. jako chráněncem císaře Domitiana. Z jeho tvorby se dochovalo přes třináct set epigramů, které jsou známé zejména svým barvitým líčením římského sexuálního života, popřípadě svým očitým svědectvím hrůzných scén z her při otevření Kolosea. Martialis je považován za nejlépe zdokumentovaného představitele tzv. stříbrného období římské kultury, za pokračovatele Catullova, za kolegu Juvenala, a za protiváhu Horatia nebo Vergilia.

Překlady Martialových děl jsou v mezinárodním měřítku celým latinickým odvětvím. V češtině doposud existoval jediný moderní překlad z pera Radovana Krátkého (Posměšky a jízlivosti, SNKLU 1965), který převyprávěl velké množství epigramů v často velmi volném tónu. V této knize nabízím alternativu se zachováním původní zkratkovité formy a nevybíravého vyjadřování, se zahrnutím mnoha epigramů, kterým se Radovan Krátký s ohledem na kontext své doby musel vyhnout. Vycházel jsem z latinského znění a standardního číslování z knihy Corpus Poetarum Latinorum, která byla vydána nákladem G. Bella a synů v Londýně 1905.

Rozhodl jsem se pro prezentaci s latinským textem, aby ti z čtenářů, kteří jsou znalí tohoto klasického jazyka, nebyli připraveni o potěšení z kritiky a z pokusů o alternativní překlady.

Jako poslední doušku přidávám to, co latiníci dobře vědí, ale co běžnému publiku není vždy o klasické poezii známo. Tato kniha není vhodná jako četba pro děti ani jinak snadno zranitelné osoby. Autor při skládání svých epigramů nebral ohled na to, jak se může vyvinout mezilidský takt v tisíciletích po jeho smrti. Jeho díla jsou svědectvím o jeho době, v tom spočívá jejich hodnota, a tuto hodnotu jsem se pokusil předat čtenáři bez dodání zkreslující ochranné vrstvy.

Tato kniha by nevznikla bez povzbuzování od Šárky Lukasové, které tímto tento můj skromný příspěvek do fondu české literatury věnuji.

Jindřich Zapletal

NA ÚVOD

1.1¹

Hic est quem legis ille, quem requiris,
toto notus in orbe Martialis
argutis epigrammaton libellis:
cui, lector studiose, quod dedisti
viventi decus atque sentienti
rari post cineres habent poetae.

Zde je ten, koho sis přál
Světu známý Martial
Autor knížek epigramů
Již zaživa čtenář dal mu
Věhlas, jehož nedosáh
Klasik obrácený v prach

¹V době vydání knihy dnes označované číslem 1 musel být Martialis již známý autor.

6.60

Laudat, amat, cantat nostros mea Roma libellos,
meque sinus omnes, me manus omnis habet.
ecce rubet quidam, pallet, stupet, oscitat, odit.
hoc volo: nunc nobis carmina nostra placent.

Chválí, zpívá, miluje mé verše celý Řím
V každé ruce, kapse, tašce tak své místo nacházím
Kdekdo bledne, rudne, klne, zívne, či upadne v šok
Tak to chci, to teď mám pravý požitek z mých slok

1.16

Sunt bona, sunt quaedam mediocria, sunt mala plura
quae legis hic. aliter non fit, Avite, liber.

Najdeš tu věci dobré i odbyté

Taky braku mrak

Knihá už se píše, Avite

Tak a nejinak

11.17

Non omnis nostri nocturna est pagina libri:
invenies et quod mane, Sabine, legas.

Není všechno noční čtení
Co je v mojí knize psáno
Něco z toho, co tu najdeš
Sedne, Sabine, i ráno

KRITIKA MEZI LITERÁTY

9.81

Lector et auditor nostros probat, Aule, libellos,
sed quidam exactos esse poeta negat.
non nimium curo: nam cenae fercula nostrae
malim convivis quam placuisse cocis.

Čtenáři a posluchači si mých veršů cení
Jen tady básníka přesvědčit se nedaří
K rozladění to však, Aule, velký důvod není
Večeři ať soudí strážníci, ne kuchaři

3.83

Ut faciam breviora mones epigrammata, Corde.

„fac mihi quod Chione.“ Non potui brevis.

Káráš mě, že v epigramech

Řádky, Corde, nešetřím

„Dělej mi to jako Chione.“

Kratší to už neumím

1.110

Scribere me quereris, Velox, epigrammata longa.

ipse nihil scribis: tu breviora facis.

Prý, Veloxi, vyčítáš mi

Málo stručné epigramy

Sáms ani verš nenapsal

Ve stručnosti, v té jsi král

10.102

Qua factus ratione sit requiris,
qui numquam futuit, pater Philinus?
Gaditanus, Avite, dicat istud,
qui scribit nihil et tamen poeta est.

Nevíte, jak se jen mohl stát
Nešuka Philinus tatíkem?
Gaditana se ptej, Avite
Nepíše, přesto je básníkem²

²Bylo běžnou praxí kupovat si na zakázku básně a ty potom předčítat ve společnosti jako své vlastní.

8.69

Miraris veteres, Vacerra, solos
nec laudas nisi mortuos poetas.
ignoscas petimus, Vacerra: tanti
non est, ut placeam tibi, perire.

V poezii zajímá tě pouze klasik:
Mrtvý básník, dobrý básník. Bud' jak bud'
Zemřít, jen abys mne četl
K tomu nemám chuť

8.20

Cum facias versus nulla non luce ducenos,
Vare, nihil recitas. non sapis, atque sapis.

Dvě stě veršů píšeš denně
Nepřednášíš z toho nic
Vtipu pobrals, Vare, méně
Moudrosti o mnoho víc

12.46

Vendunt carmina Gallus et Lupercus.
sanos, Classice, nunc nega poetas.

I Gallus a Lupercus
Prodají knihy svých básní
A teď vylož, Classicu
Jací jsou básníci blázni

3.69

Omnia quod scribis castis epigrammata verbis
inque tuis nulla est mentula carminibus,
admiror, laudo; nihil est te sanctius uno:
at mea luxuria pagina nulla vacat.
haec igitur nequam iuvenes facilesque puellae,
haec senior, sed quem torquet amica, legat.
at tua, Cosconi³, venerandaque sanctaque verba
a pueris debent virginibusque legi.

Vzor cudnosti sám je každý tvůj epigram
Nenaléztí v něm pohlavní úd
To chválím a cením, nad tvou ctnost není
Zato mé verše neznají stud
Ty jsou pro lehkomravné holky
Pro starce, které milenky trýzní
Tvé zbožné, úctyhodné sloky
U hochů a panen nejlépe vyzní

³Cosconius, z jiných zdrojů neznámý Martialův konkurent.

HETERO

3.86

Ne legeres partem lascivi, casta, libelli,
praedixi et monui: tu tamen, ecce, legis.
sed si Panniculum spectas et, casta, Latinum,
(non sunt haec mimis improbiora,) lege.

Ač jsem tě před méně mravnou částí knihy varoval
Přesto tě tu, cudná, vidím, přesně jak jsem předvídal⁴
Jestli se ti žluč nehnula z představení Latina a Pannicula
Můj verš není sprostší mima--v tom případě, jen čti dál

⁴V epigramu 3.68, který není mezi našimi překlady.

8.53

Formissima quae fuere vel sunt,
sed vilissima quae fuere vel sunt,
o quam te fieri, Catulla, vellem
formosam minus aut magis pudicam!

Ženy nebylo a není krásnější
Coury nebylo a není smilnější
Dopřej, Catullo, sluchu mé žádosti:
Buď méně krásy, nebo víc cudnosti

7.30

Das Parthis, das Germanis, das, Caelia, Dacis,
nec Cilicum spernis Cappadocumque toros;
et tibi de Pharia Memphiticus urbe fututor
navigat, a rubris et niger Indus aquis;
nec recutitorum fugis inguina Iudaeorum,
nec te Sarmatico transit Alanus equo.
qua ratione facis, cum sis Romana puella,
quod Romana tibi mentula nulla placet?⁵

Děláš to s Parthy i s Germány, s Dáky
S kappadokijskými leháš si taky
Z Pharosu tvůj amant egyptský plachtí
Po Rudém moři se černý Ind pachtí
Alanův sarmatský kůň zná tvá vrátka
Židova obřízka není ti krátká
K ptaní to, Římanko Caélie, svádí
Co ti to na římských penisech vadí?

⁵Parthové v dnešním Iránu, Dákové v dnešním Rumunsku, Alani ve střední Asii. Pharos je ostrůvek před alexandrijským přístavem.